

Inventarisaties in het kader van SMP's

Wie zijn wij? Een korte introductie

Suzanne

- ▶ Projectleider SMP Breda, Monitoring Voorne aan Zee
- ▶ Maar ook in het veld als vleermuis-, huismus-, amfibieën- en vissen-onderzoeker

Kim

- ▶ Opleidingscoördinator
- ▶ Maar ook in het veld als vleermuis-, huismus-, gierzwaluw-, amfibieën- en onderzoeker

Wie is Regelink Ecologie en Landschap?

- Ecologisch advies bureau landelijk werkzaam (NL)
 - Soortgericht onderzoek: alle soortgroepen komen voorbij!
 - Gebiedsbreed onderzoek: onderzoek naar soorten, maar op veel grotere schaal
 - Toegepast onderzoek: vleermuistelemetrie, zenderonderzoek bij boomvalken, etc.
 - Inventarisaties: SNL (flora en insecten), ANLb, etc
 - GIS- en modelleerwerk (ook applicaties ontwikkelen etc.)
 - Advieswerk
- Bovenal een team gepassioneerde ecologen! Wij zien een wereld voor ons waarin natuur en mens op gelijke voet samen leven

Programma

- Deel 1: Inventarisatie-methodes
- Deel 2: Casussen
- Deel 3: SMP stappenplan

QuickScans, soortgericht onderzoek en SMP's

Wat is het verschil?

Juridisch kader

Basis: Europese regelgeving en verdragen

- Vogelrichtlijn
- Habitatrichtlijn
- Verdragen van Bern en Bon

Per 1 januari 2024 Omgevingswet, Bal en Bkl

- Omgevingsvergunning voor het uitvoeren van een flora- en fauna-activiteit
- Besluit activiteiten leefomgeving (Bal): bepaald welke flora- en fauna-activiteiten vergunningplichtig zijn
- Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl): bepaald onder welke voorwaarden een vergunning kan worden verleend

Juridisch kader

Verbod op

- het opzettelijk doden of opzettelijk vangen van in het wild levende diersoorten
- het opzettelijk verstoren van dieren
- het opzettelijk vernielen of opzettelijk beschadigen van voorplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren

Vergunning kan alleen worden verleend na adequaat onderzoek, afweging en toets, daarom dient bij een vergunningsaanvraag te worden aangetoond

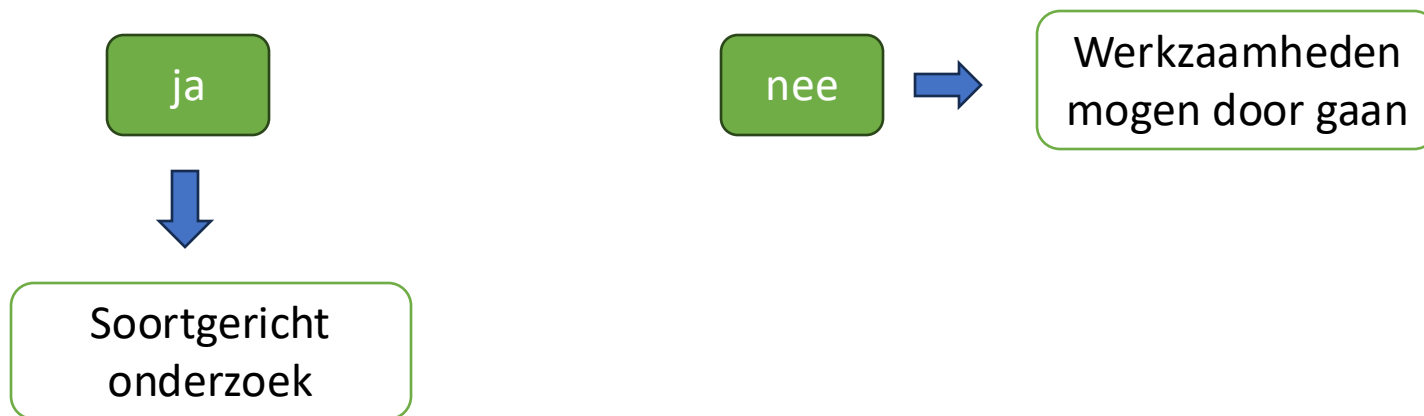
- Geen andere bevredigende oplossing
- Belang bescherming wilde flora en fauna
- Belang volksgezondheid, openbare veiligheid, dwingende redenen van groot openbaar belang, inbegrip redenen sociale of economische aard en voor milieu wezenlijke gunstige effecten
- Geen afbreuk aan gunstige staat van instandhouding

QuickScan en soortgericht onderzoek

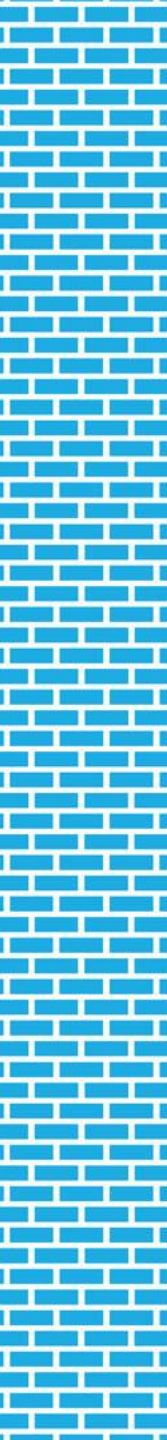
- QuickScan onderzoek:
 - Komen beschermde soorten mogelijk voor in het plangebied?
 - Hebben de werkzaamheden mogelijk een negatief effect op deze soorten?

Soortgericht onderzoek

- Soortgericht onderzoek onderzoekt:
 - Of een soort daadwerkelijk in het plangebied voorkomt
 - Wat de functie is van het plangebied voor de soort
- Onderzoek verloopt aan de hand van:
 - Kennisdocumenten
 - Expertise
- Soort aanwezig en negatief effect?
 - Nee → werkzaamheden gaan door
 - Ja → mitigatieplan opstellen en aanvraag vergunning

Soortgericht onderzoek vs SMP

- Soortgericht onderzoek:
 - Individu niveau
 - Uitsluiten van aanwezigheid
 - Doorgaans kleine gebieden
- SMP (soort management plan)
 - Populatie niveau
 - Aantonen van aanwezigheid
 - Doorgaans grote gebieden (gemeentes)

Proces SMP

- Uitvraag
- Nul-meeting
 - Bebouwde kom van gemeente opgedeeld in deelgebieden
- Aanvraag ontheffing
- Monitoring om de x jaar
 - Verschillende functies

Soorten binnen SMP

Beschermde gebouwgebonden diersoorten

- Vleermuizen
 - Gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, kleine dwergvleermuis, laatvlieger, meervleermuis, gewone grootoorvleermuis, baardvleermuis
- Gierzwaluw
- Huismus

Ander soorten? ➡ Afhankelijk van OG en locatie

- Spreeuw
- Huiszwaluw
- Boerenzwaluw
- Ooievaar
- ...

Inventarisatie-methodes vleermuisonderzoek

Regulier onderzoek

- Vleermuizen zien vliegen / gedrag (eventueel met WBC)
- Sporen vinden
- Batdetector
- Uitvliegtelling

Passieve monitoring

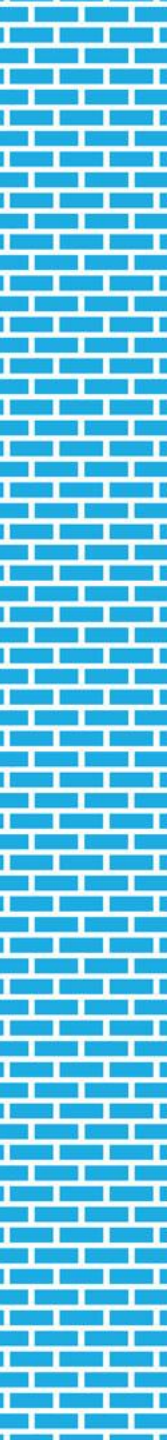
- Luisterkastjes
- Telraam
- Videomonitoring

Verblijfplaatsen inspecteren

- Kasten controle
- Zoldertelling
- Wintertelling
- Boominspectie

Vangen

- Mistnetten
- Harptrap
- Telemetrie
- Ringen, chippen

Inventarisatie-methodes vleermuisonderzoek

Regulier onderzoek

- Doel: op systemische wijze de aanwezigheid en functies van SMP-soorten op populatieniveau vaststellen

Uitgangspunten onderzoek

- Richtlijn onderzoek grote gebieden vleermuis
- Vleermuisprotocol 2021 (aangepast voor meervleermuis)

Regulier onderzoek (SMP)

- Batdetectoronderzoek op de fiets
 - *Vaststellen soort en functie*
- Uitvliegtellingen
 - *Vaststellen type verblijfplaats + aantallen specifieke verblijfplaats*

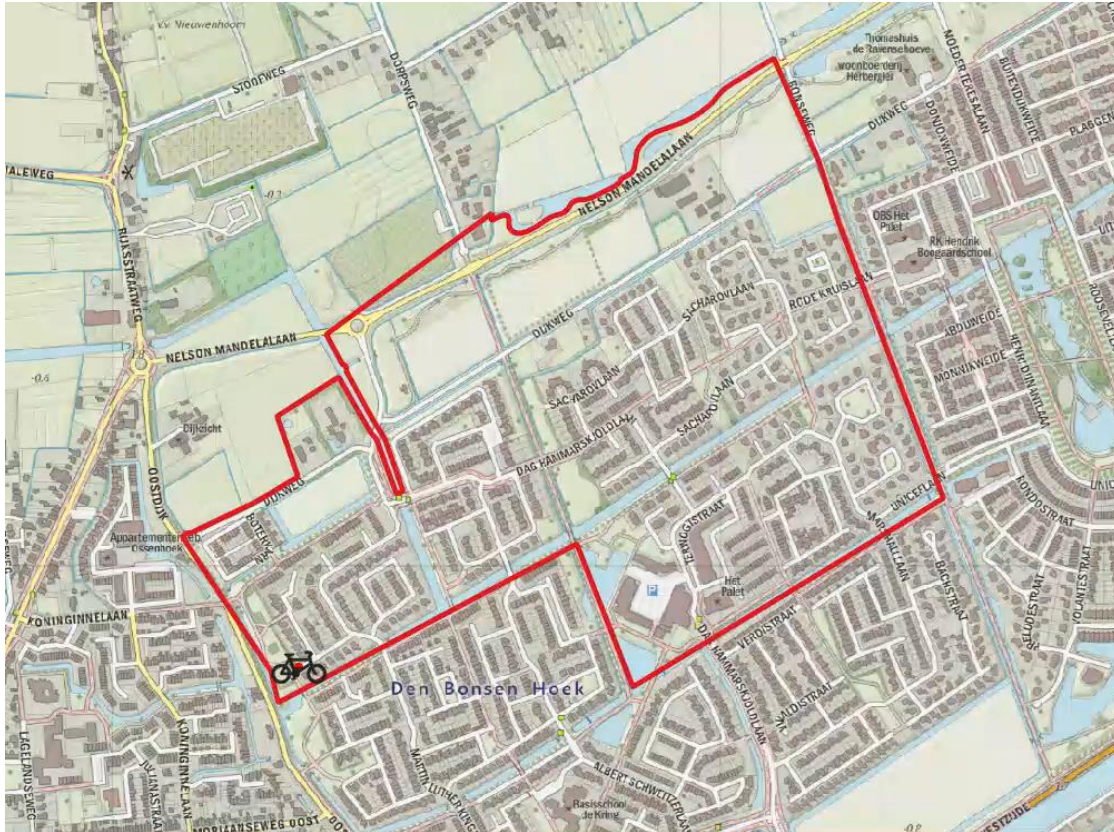
Algemene richtlijnen batdetectoronderzoek kraamseizoen

- 15 mei – 15 juli
- 2 bezoeken
- Start avondronde bij zonsondergang – duur 2 á 3 uur
- Start ochtendronde 2 á 3 uur voor zonsopkomst tot zonsopkomst
- Minimaal 20 dagen tussen twee bezoeken
- Tenminste 1 rond in juni
- Goede weersomstandigheden
 - Algemeen: temp > 10°C, wind < 4 Bft, droog of hooguit lichte motregen

Batdetectoronderzoek op de fiets (kraamseizoen)

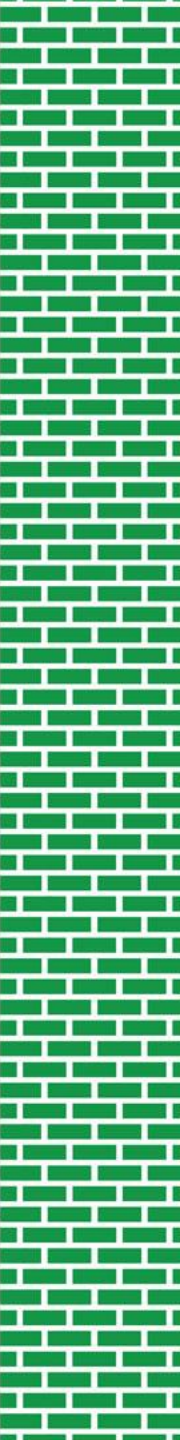
Binnen 1 uur volledig
deelgebied door
kunnen fietsen

Algemene richtlijnen batdetectoronderzoek middernachtzwermen

- 1 – 31 augustus (10 september)
- 2 bezoeken (minimaal 2 uur)
- Rond middernacht
- Minimaal 10 dagen tussen twee bezoeken
- Goede weersomstandigheden
 - Algemeen: temp > 10°C (liefst boven 13 °C), wind < 4 Bft, droog of hooguit lichte motregen
- Elk geschikt gebouw minimaal 4x geobserveerd, met minimaal 15 min tussenpoos

Aanvullend onderzoek

Telemetrie

- *Verblijfplaatsen lokaliseren laatvlieger en meervleermuis*

Vorstzwermen

- *Vaststellen massawinterverblijfplaatsen gewone dwergvleermuis*

Kerkzoldertelling

- *Verblijfplaatsen lokaliseren verschillende soorten vleermuis*

Wat gebruik je wanneer (beperkingen)

Inventarisatie-methodes vogelonderzoek

Regulier onderzoek

- Doel: op systemische wijze de aanwezigheid en functies van SMP-soorten op populatieniveau vaststellen

Uitgangspunten onderzoek

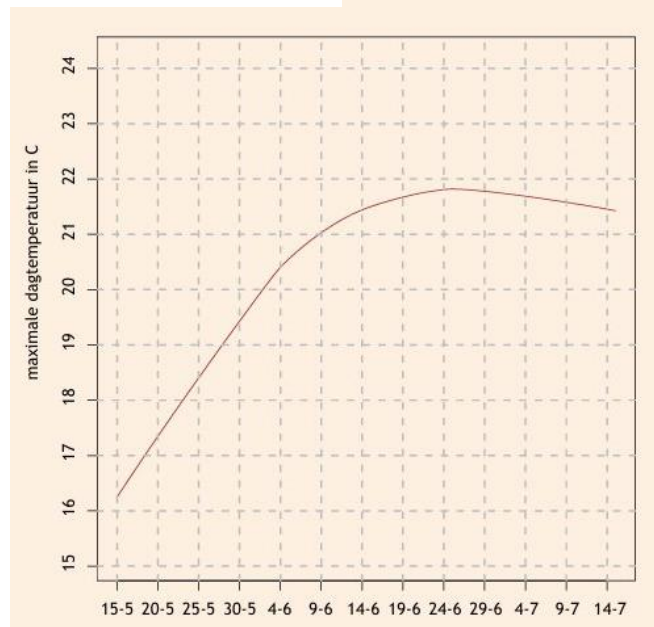
- Richtlijn onderzoek grote gebieden gierzwaluw
- Kennisdocument
 - Gierzwaluw
 - Huismus

Algemene richtlijnen gierzwaluwonderzoek

- 1 juni – 15 juli
- Duur ronde: vanaf 1,5 uur voor zonsondergang (circa 20:30) en duurt tot grofweg een half uur na zonsondergang (circa 22:30)
- 3 bezoeken
- Minimaal 10 dagen tussen elk bezoek
- Goede weersomstandigheden
 - Droog (geen regen, ook geen motregen)
 - Max windkracht 3 (of 4 aan kust)
 - Minimale dagtemperatuur

Algemene richtlijnen huismusonderzoek

- 1 april – 15 mei
- Vanaf 1 uur na zonsopgang
- Bezoek duurt 2 uur
- 2 bezoeken
- Minimaal 10 dagen tussen elk bezoek
- Goede weersomstandigheden
 - Geen regen of kou
 - Max windkracht 3 (of 4 aan kust)

Aanvullend onderzoek

- BirdWeather PUC
- Meetnet Urbane Soorten (MUS)
 - de aantalsontwikkeling volgen van alle broedvogelsoorten van bebouwde omgeving
 - de verspreiding van broedvogels in bebouwde omgeving vastleggen
 - dichtheden bepalen van broedvogels in bebouwde omgeving

Inventarisatiemethode andere soorten

- Cameravallen
- Schepnet
- eDNA
- Karteringen
- Sporenonderzoek
- Nieuwe methodiek AI
- Creatief zijn!

Deel 2 - Oefening

- Groepjes van 5
- 4 casussen, 5-10 min per casus
- Bespreken

Fictieve Casus: Rheden

Gemeente Rheden is van plan om een of meerdere zonne-eiland(en) aan te leggen op de Rhederlaag en waterwoningen op de Vale Plas.

Hier is voorheen soortgericht onderzoek uitgevoerd naar vleermuizen met behulp van batdetectoren volgens protocol. Echter is het onderzoek als onvoldoende aangemerkt en is er aanvullend onderzoek nodig.

De volgende vragen moeten beantwoord worden:

- In welke zones foerageren meervleermuizen?
- Wat zijn de relatieve hoeveelheden meervleermuizen die gebruik maken van de plassen?
- Heeft wind een invloed op foerageerplekken van vleermuizen?

Welke methodes ga je gebruiken?

Fictieve casus: de transformator ruimte

- In een transformator ruimte zijn een grote hoeveelheid uitwerpselen gevonden van gewone grootoorvleermuizen. Opdrachtgever moet het volgende weten:
 - Wat is de functie van de ruimte voor grootoorvleermuizen?
 - Hoe wordt de ruimte jaarrond gebruikt?

Welke methodes ga je gebruiken?

Fictieve casus: Monitoren van de zolder

- Op de zolder van een schuur is een kraamverblijfplaats van gewone grootoorvleermuizen aangetroffen. De schuur stond op instorten en de eigenaren wilden ook de zolder gebruiken. Uiteindelijk is de helft van de zolder d.m.v. gipsplaten in tweeën gesplitst waarbij de vleermuizen de helft kunnen gebruiken. Zodoende kon de schuur gerenoveerd worden. Er dient gemonitord te worden of de vleermuizen de zolder blijven gebruiken en hoe.
- Welke methodiek ga je gebruiken?

Fictieve casus: Monitoren van de zolder

Fictieve casus: spookhuismussen en gierzwaluwen

- Je hebt een heel mooi natuurinclusief ontwerp gemaakt waar huismussen en gierzwaluwen in kunnen nesten. Echter is er geen hond te zien.
 - Waar kan dit aan liggen?
 - Hoe meet of monitor je de kwaliteit van het leefgebied?

Pauze

Deel 3 Stappenplan SMP

Een kijkje achter de schermen - casus Breda

- Stap 1: Uitvraag – Afbakening en doel bepalen
 - Waarom een SMP?
 - Welke soorten?
- Stap 2: Nulmeting
- Stap 3: Data – analyse en data interpretatie
- Stap 4: Aanvraag vergunning
- Stap 5: Monitoring

Stap 1 Uitvraag (november 2022)

Aanleiding

Maatschappelijke kosten voor onderzoeken op objectniveau op langere termijn beperken en de verduurzaming en energietransitie versnellen met instandhouding van beschermde diersoorten

Doel

Door een kwalitatief goede inventarisatie en het SMP voor de bebouwde kom van gemeente Breda en daarop verleende ontheffing, wordt het mogelijk om ruimtelijke ingrepen en woningrenovatie/verduurzaming uit te voeren op basis van de ontheffing.

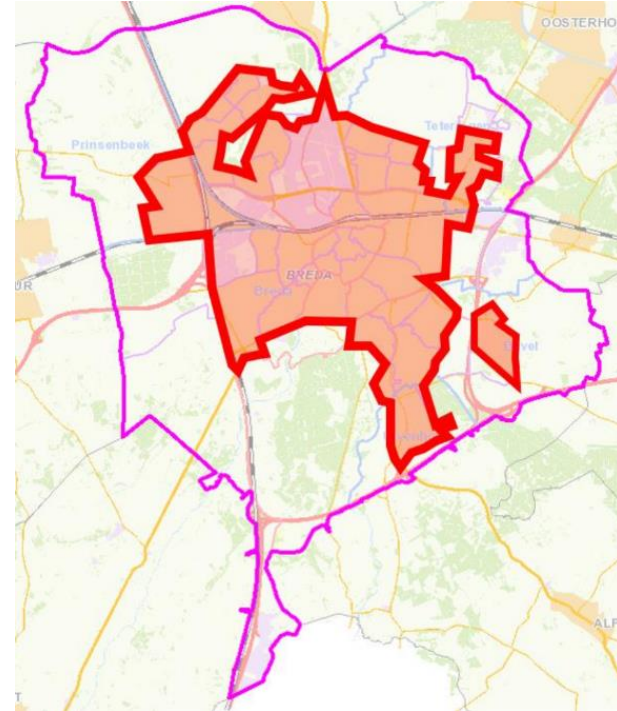

Stap 1 Uitvraag

Soorten

- Huismus
- Gierzwaluw
- Algemeen voorkomende vleermuissoorten
 - Gewone dwergvleermuis
 - Ruige dwergvleermuis
 - Meervleermuis
 - Gewone grootoorvleermuis
 - Tweekleurige vleermuis
 - Baardvleermuis
 - Laatvlieger
- Opvallende of vernoemingswaardige waarnemingen van niet genoemde soorten worden bij voorkeur ook gerapporteerd.

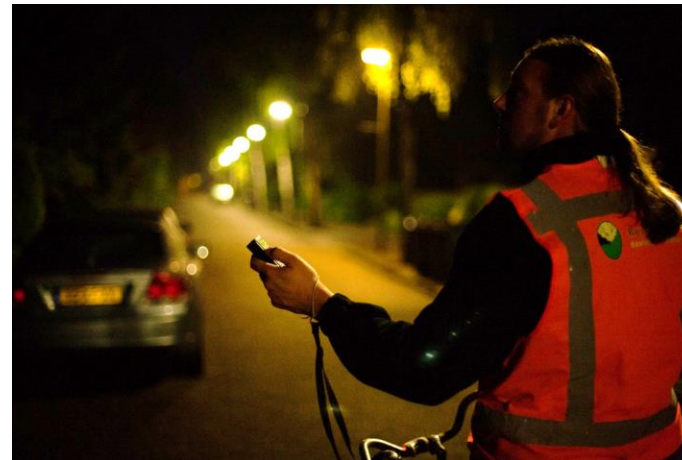
Stap 2 Nulmeting (2023 & 2024)

Onderzoek naar

- Nestlocaties en essentieel leefgebied van huismussen
- Nestlocaties van gierzwaluwen
- Verblijfplaatsen (vliegroutes en foerageergebieden) van gebouwbewonende vleermuizen
- Waar mogelijk: huiszwaluw, boerenzwaluw, spreeuw, kauw en zwarte roodstaart

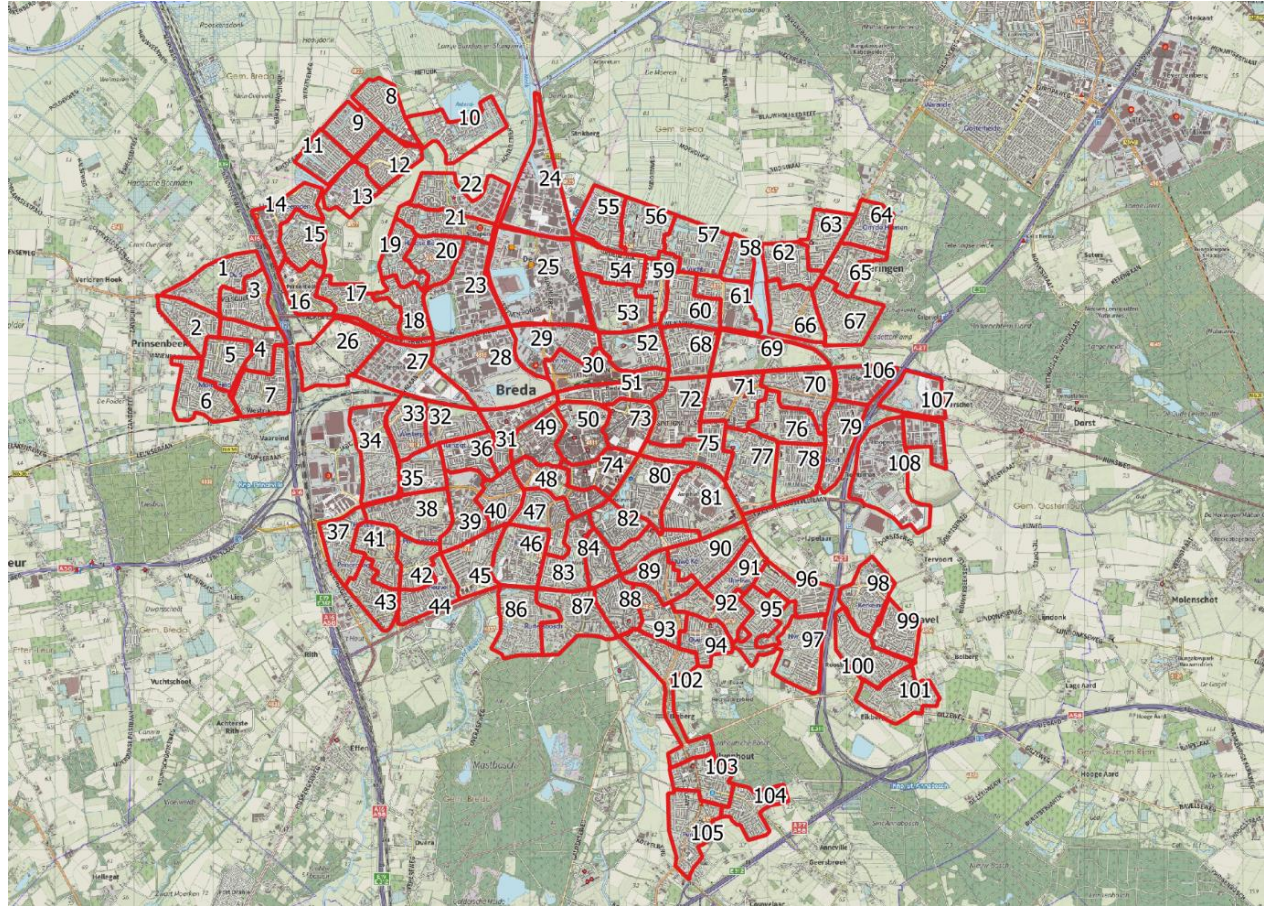
Onderzoeksmethoden

- Regulier onderzoek
- Telemetrie
- Kerkzoldertellingen

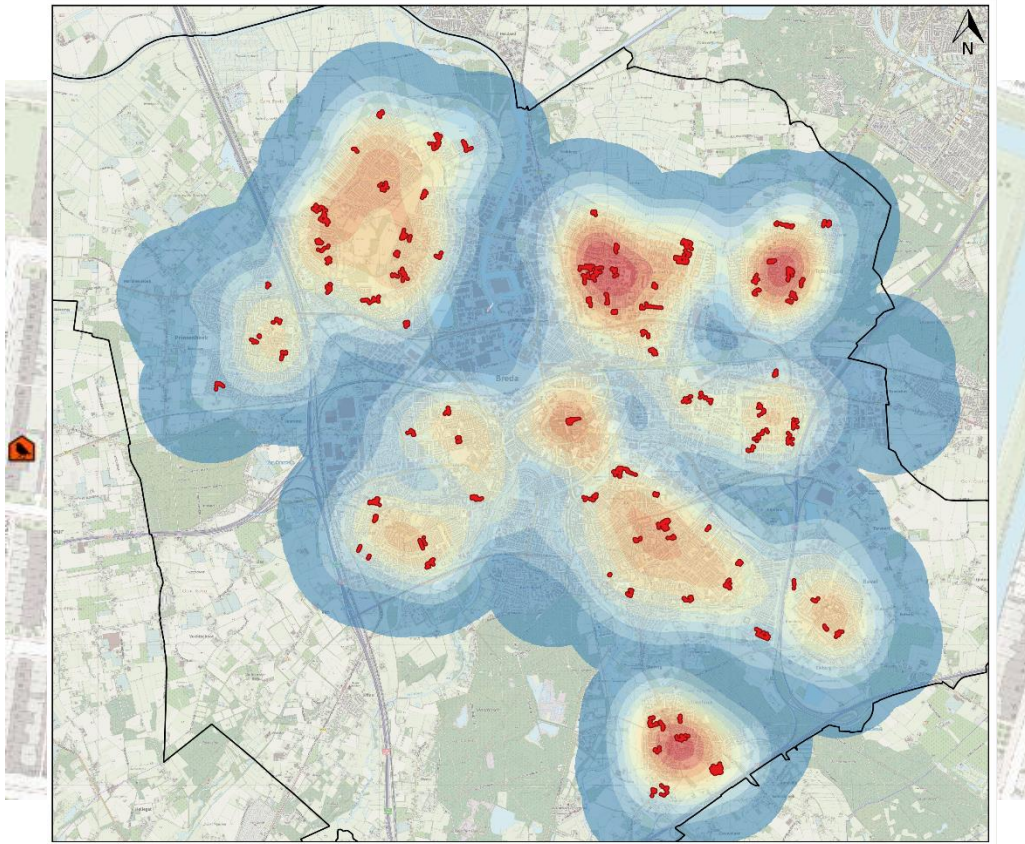

Stap 2 Nulmeting

Stap 3: Data – analyse en data interpretatie (2023 & 2024)

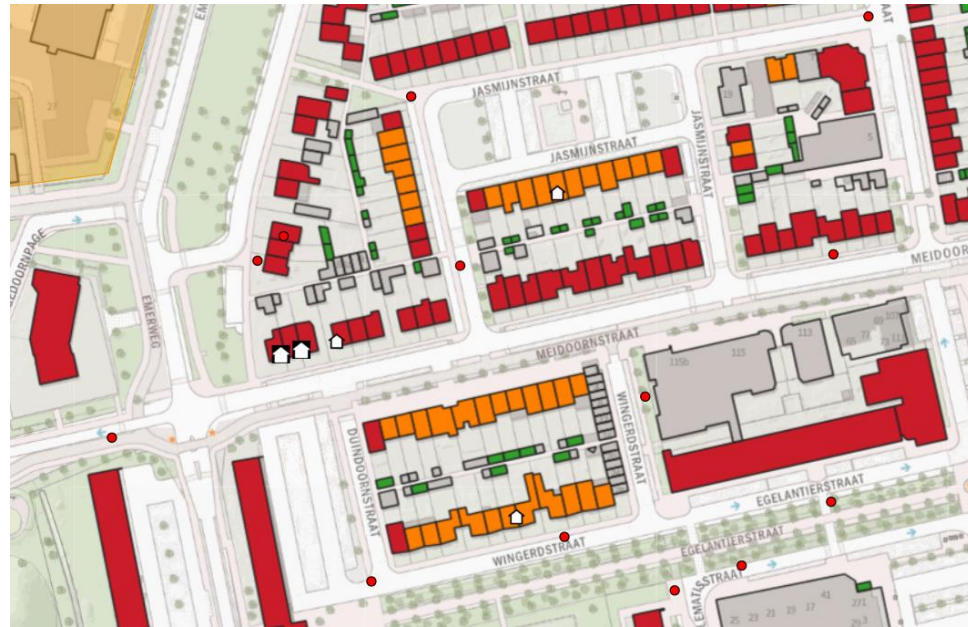

Stap 3: Data – analyse en data interpretatie

De potentieanalyse bepaalt samen met de veldresultaten of en welke maatregelen bij bepaalde ingrepen van toepassing zijn.

Potentie-analyse

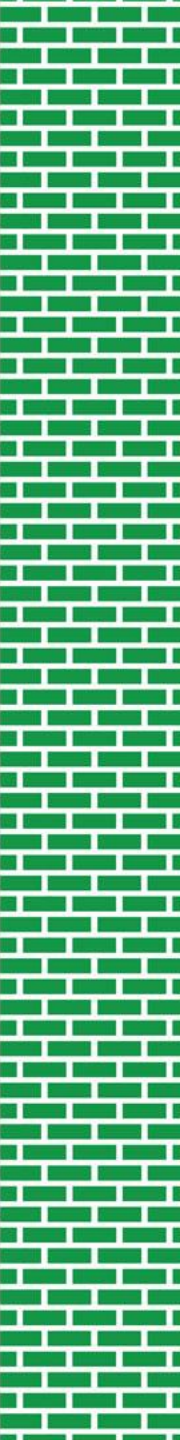
- Hoge potentie
- Matige potentie
- Lage potentie

Stap 4: Aanvraag vergunning (eind 2024)

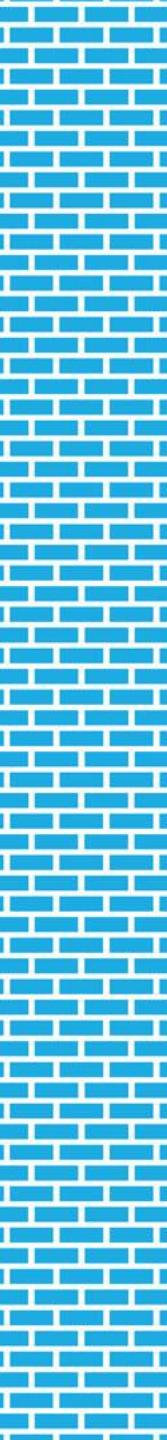
- Specifieke ingrepen die te maken hebben met wonen en verduurzaming
- Generieke maatregelen en opgave per type ingreep voor algemene soort-functies
- Specifieke maatregelen voor kwetsbare soorten- en functies
- Ecologische plussen
- Borgen van SMP in gemeente
- Monitoring

Stap 5: Gunning (midden 2025) + monitoring

- Herhaling 0-meting
- Extra monitoring
 - Kwetsbare vleermuisverblijfplaatsen
 - Kwetsbare functies na werkzaamheden
- Salderingsboekhouding

Nader onderzoek

Vergunning afgegeven

- Gewone dwergvleermuis
- Ruige dwergvleermuis
- Laatvlieger
- Meervleermuis (met extra onderzoek)
- Huismus
- Gierzwaluw

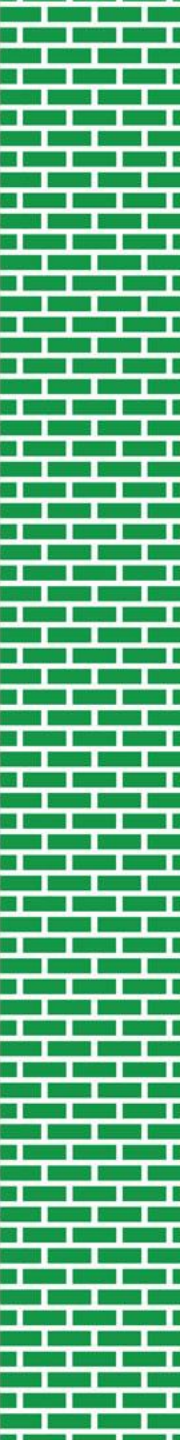
Nader onderzoek nodig

- Gewone grootoorvleermuis
- Baardvleermuis

Als de tijd het toelaat

Stellingen

- Groep door twee splitsen: ene helft gaat aan een kant staan, andere helft aan de andere kant.
- +/- 10min per stelling

Stelling 1

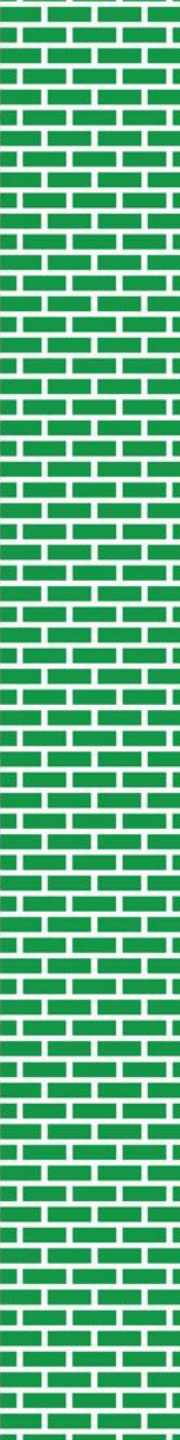
- “Soortenbescherming moet zich primair richten op het behoud van populaties, niet op individuele dieren of afzonderlijke verblijfplaatsen.”
 - Moet soortenbescherming zich vooral richten op het behoud van populaties, of ook op individuele dieren en verblijfplaatsen?
 - Is juridische bescherming soms strenger dan ecologisch noodzakelijk?
 - Wanneer is verlies van een individuele verblijfplaats acceptabel?

Stelling 2

- “Het ontbreken van insecten in soortenmanagementplannen laat zien dat het huidige natuurbeleid te beperkt en te soortgericht is.”
 - Komt dit door gebrek aan kennis, methodes of beleid?
 - Is het haalbaar om insecten gestandaardiseerd te monitoren?
 - Welke soortgroepen zouden prioriteit moeten krijgen?
 - Hoe ga je om met enorme soortenrijkdom?
 - Is het huidige beleid te veel gericht op “iconische soorten”?

Stelling 3

- “Automatische geluidsherkenning via AI zullen traditionele veldinventarisaties van vogels grotendeels vervangen.”
 - Wat zijn de risico's van automatische determinatie?
 - Hoe betrouwbaar moeten nieuwe technieken zijn?
 - Hebben we straks minder veldexperts nodig?
 - Welke soorten blijven moeilijk automatisch detecteerbaar?

Stelling 4

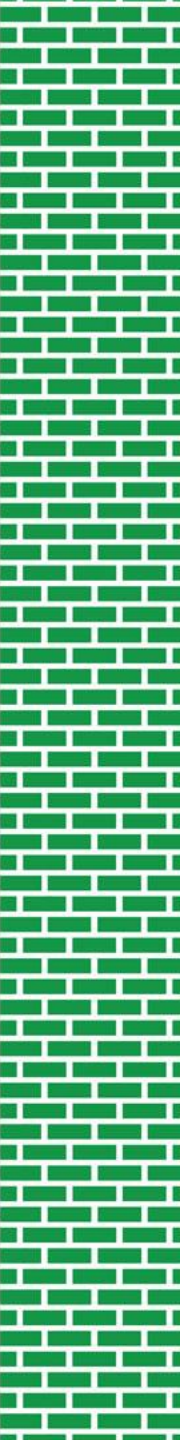
- “Ecologische expertise en vakmanschap zijn belangrijker dan het strikt volgen van protocollen en richtlijnen.”
 - Wanneer mag je afwijken van protocollen?
 - Hoe ga je om met ervaren ecologen die “meer zien” dan protocollen voorschrijven?
 - Hoe borg je kwaliteit tussen verschillende onderzoekers?
 - Is meer onderzoek altijd beter?

Vraag aan de groep

- Wat is momenteel de grootste blinde vlek binnen ecologisch onderzoek en soortenbescherming in Nederland/België?

Met dank!

